

TÜRK KIZIL ALAYI'NIN TÜRKİYE'YE GELME GİRİŞİMİ

17 Haziran 2022

Yıldırım Koç

Türkiye Komünist Fırkası 10 Eylül 1920 tarihinde Bakü'de kuruldu. (İşin ilginç yanı, Komintern bu kongreyi tanımadı. Komintern'e iletilen bir yazıda, iki yerde, Birinci Kongre'nin Komintern tarafından onaylanması ve tanınması talep edilmektedir. **TKP MK 1920-1921 Dönüş Belgeleri-2**, çev.Yücel Demirel, Tüstav Yay., İstanbul, 2004, s.190, 193)

Türkiye Komünist Fırkası'nın önder kadrosu en kısa sürede Anadolu'ya geçmek için çalışmalara başladı. Mustafa Suphi, Moskova'da 28 Ekim 1919 tarihinde yazdığı "Bizim İşimiz" başlıklı yazıda, Anadolu'ya geçme amaçları arasında askeri faaliyetlerini şöyle özetliyordu:

"Bizim İşimiz.

"B – Böylece Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki partizan müfrezeleri arasında bağlar kurmak için cephe gerisi sağlamak ve bu hareketi güçlendirmek için Askeri Devrim Komitesi kurmak gerekir.

"Bu teşkilat bağımsız olacak, ama bizim örgütlerin güdümünde bulunacak.

"Türkiye Askeri Devrim Komitesi'nin bütün işi, gerek Sovyet Rusya'da ve gerekse tüm dünyada sosyal devrim hareketinin devamı ve muhafazası doğrultusunda yoğunlaşacak. O İngiliz-Fransız işgalcilerine karşı, Anadolu hareketine, bu hareketin Kafkas'lara yapılmasına, o yerlerde Sovyet erki örgütlenmesine geniş yardım gösterecek. **Türkiye Askeri Devrim Komitesi ilk olanaktan yararlanıp Anadolu'daki bütün işleri kendi eline alarak Sosyalist Türkiye'yi kuracak ve sınırdaş Sovyet Rusya'yla el ele verme amacına yönelecek.** İmza: Mustafa Suphi, Moskova, 28 Ekim 1919" (Ersin Tosun (der.), **Bilal Şen Arşiv Çalışmaları**, Sosyal Tarih Yay., İstanbul, 2019, s.93)

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin 8 Kasım 1920 tarihli "T.K.P.'nin Günümüz Koşullarındaki Asgari Programıyla İlgili Kararı"nda da, bu amaç daha yumuşak bir biçimde şöyle ifade ediliyordu:

"Bugünkü ortam ve koşullarda, bu görevlerin en önemlisi, Anadolu'yu emperyalist işgale karşı savunan isyan hareketini güçlendirmek ve bu hareketi yöneten hükümeti desteklemektir. Bunun yanı sıra, Türkiye'de oldukça üstün durumdaki **isyan hareketinin davasını tamamıyla hükümetin yüksek memurlarının ve burjuvazinin eline bırakmamak** için Türkiye Komünist Partisi, işçi ve köylü emekçi yığınları arasında sınıf bilincini uyandıracak duruma gelinceye kadar devrimci hareketi derinleştirmeyi ve böylece bir taraftan Antant devletlerine karşı genel düşmanlık ortamından faydalanıp sosyal devrim fikirlerinin emekçi yığınları arasında filizlenmesine yardımcı olmayı, diğer taraftan da, bolşevizme sempati duyan akım ve eğilimleri güçlendirip tanzim etmeyi gerekli görüyor." (**TKP MK 1920-1921 Dönüş Belgeleri-1**, çev.Yücel Demirel, Tüstav Yay., İstanbul, 2004, s.154-155)

Bu amaçla, Çarlık Rusyası ile savaş sırasında teslim alınan Osmanlı askerlerinin bir bölümünden oluşturulan birlikler de, Sovyet Rusya'nın desteğiyle, kullanılacaktı.

Yeni kurulan Türkiye Komünist Fırkası yönetiminin 18 Eylül 1920 günlü ikinci toplantısı tutanağında şu noktalar belirtilmektedir:

"Türkiye fevkalade murahhası (özel yetkili temsilcisi, YK) yoldaş İlyava'nın mektubu okundu. Bunda Türk askerleri 10 güne kadar Türkiye'ye izam edileceğinden (gönderileceğinden,YK) komünist terbiyesi verilmesi ve aralarına komünistler sokulması lazım gelir, diyor. (...) Arkadaşlardan Emin yoldaş alay kumandanlığına tayin edilerek kumanda heyetinin de vazife ve tayini meselesi, (...) Anadolu'ya alay vürudu (alayın varışı, YK) hakkında Kazım Karabekir nezdine ve Anadolu'ya bir kurye izamı (...)" (**TKP MK 1920-1921 Dönüş Belgeleri-1**, s.25)

TKP yönetimi 22 Eylül 1920 günü beşinci toplantısında bu konuyu ele aldı. Mustafa Suphi şu bilgiyi verdi: "Kıta-ı askeriye intizama girdi. Kumanda heyeti ıslah edildi. Kursantlardan (askeri eğitim görenlerden, YK) otuz beş kişi kadar orada istihdam ediyor. Elbise ve sair malzemeler henüz verilmedi. Bu hususta harbi şube reisi Süleyman Nuri yoldaş ile kıta kumandanı Mehmet Emin yoldaşa kumandanlar ile görüşmeleri için kendilerine vesika verilmesine." (**TKP MK Dönüş Belgeleri-**

1,2004;32) İŖin ilginç yanı, kıta kumandanı yapılan Mehmet Emin'in gerçekte Mustafa Kemal PaŖa'nın adamı olmasıdır.

Türk Kızıl Alayı Bakü'de bir gösteri yürüyüşü yaptı. Yürüyüş sonrasında Kızıl Ordu Kulübü'nde bir toplantı gerçekleştirildi. Bu toplantıda Kızıl Ordu adına Taçkov ve Türkiye Komünist Fırkası adına Mustafa Suphi birer konuşma yaptı. Ethem Nejat da bir metin okudu. Bu metin askerler tarafından onaylandı. Bu metin şöyledir:

'Rusya'da Sovyet Hükümeti ve Kızıl Ordu, Rusya'yı nasıl düşmanlar ve Avrupa kapitalistleri elinden kurtardı ise, biz de Türkiye'ye gittiğimiz zaman Türkiye proletaryasını, işçisini, çiftçisini memleketimize musallat olan ve fukaranın yiyeceğini, içeceğini çalıştırmak suretiyle elinden alan ve mazlum halkı helak eden İngiliz, Fransız emperyalistleri ve onların yordakçuları olan Yunanlılar ve Taşnaklar elinden kurtaracağız. Kırmızı Rusya ile Türkiye arasındaki kardeşliği daha ileri götürerek silahımız, hayatımız ve bütün varlığımız ile bütün dünya emperyalistlerine ve ekspluvanosyoncularına karşı harp edeceğiz." (Aslan,1997;280-281)

Bu karar TKF İstihbarat Şubesi tarafından Türkiye'ye bildirildi. Bir hafta sonra Türk Kızıl Alayı Türkiye'ye gitmek üzere yola çıktı. "Birinci Türk Kızıl Nişancı Alayı, Kızıl Ordu'nun yardımlarıyla teçhiz edilerek, 14 Ekim 1920'de, Bakû'dan Zengezur'a hareket eder. Buradan Nahçıvan'a geçilerek Türkiye'ye gitmeleri planlanmıştı. Ancak bu Alay'ın Zengezur'da Taşnak Ermeni Ordusu tarafından önü kesilmiş ve burada Ermenilerle yapılan müsademede 60 ölü ve yaralı ile fazla zayıat vererek geri dönmek zorunda kalmıştır. (Aslan,1997;123) Bu çatışma sonrasında Türk Kızıl Alayı'nın sayısı 350'ye indi.